

**ПОЛІАСПЕКТНІСТЬ ВЛАСНИХ ІМЕН В АНГЛОМОВНОМУ
КАЗКОВОМУ ДИСКУРСІ ТА ЇХ КОМУНІКАТИВНА СПРЯМОВАНІСТЬ**

О. В. Назаренко, викладач;
А. А. Ракітіна, студентка,
Сумський державний університет,
вул. Римського-Корсакова 2, м. Суми, 40007, Україна

У статті розглядається питання семантичної девіації власних імен та залежність вибору власного імені від соціуму, суспільного становища й особистих якостей літературного персонажа. Увага фокусується на асиміляції запозичених власних імен в умовах обраного казкового дискурсу.

Ключові слова: власні імена, комунікативний аспект, семантика, казковий дискурс, прагматична спрямованість, алюзія.

Стаття присвячена поліфункціональності власних імен (ВІ), зокрема їх комунікативній спрямованості в англomовному казковому дискурсі. Дослідженням ВІ та їх комунікативно-когнітивного модулу присвячували праці такі лінгвісти як С. М. Співак [2], А. В. Суперанська [1], С. А. Ярова [3] та інші. Але при цьому питання комунікативної спрямованості ВІ у казковому дискурсі мало досліджені та потребують особливої уваги сучасних науковців.

Об'єктом статті виступають власні імена. **Предметом** дослідження є декодування комунікативної інформації, імплікованої у ВІ, що дає змогу повністю зрозуміти посилання передане читачеві наратором.

Актуальність теми пов'язана зі зростанням інтересу лінгвістів до семантичного, комунікативного та прагматичного значення ВІ у казковому дискурсі.

Мета статті полягає у дослідженні комунікативного впливу ВІ на адресата та з'ясуванні основних засобів утворення онімів, специфіки їх вживання в англomовному казковому дискурсі.

У сучасній лінгвістиці значна увага приділяється комунікативній та прагматичній спрямованості казкового дискурсу та його складовим. Власні імена є облігаторним елементом казкового дискурсу та несуть семантичне, комунікативне та прагматичне навантаження. За визначенням New Webster's Dictionary, власні імена – це іменники або прикметники, які називають конкретну людину та пишуться з великої літери [4]. ВІ стали кодами фонових знань, специфічними згорнутими національно-культурними текстами, що зберігають у своїй семантичній пам'яті культурно-історичні сюжети, вписані в сучасну суспільну свідомість [2, с. 1]. За допомогою ВІ автор намагається не лише назвати конкретний предмет, а й повідомити про цей предмет або взагалі пов'язати із назвою якусь додаткову інформацію, а також виразити почуття, які пов'язані з об'єктом, оцінити його [3, с. 233]. Імена не лише характеризують своїх носіїв, а вказують з допомогою своєї внутрішньої форми мотивації на психологічні та фізичні ознаки носія, на його звички і захоплення, на його діяльність. Наприклад, у творі Дж. Р. Р. Толкієна “Володар перстнів” автор асоціює хоббітів, милих та доброзичливих створінь, невисоких на зріст, з рослинами і тваринами та дає їм відповідні імена. Пор.: *Peony* (“ніон”), *Daisy* (“маргаритка”), *Gilly* (з англійської “*gillyflower*” – “левкої сивий”), *Brockhouse* (*brock* – застаріле “барсук”), *Brandybuck* (давньоанглійське “*bucc*” – “самець оленя”) [5].

Засоби номінації та образи, які покладені в основу імені, є етнічно обумовленими, незважаючи на те, що в образності імен наявними є типовість та антропологічні універсалії. Імена та прізвиська в розмовній мові пов'язані з реаліями, традиціями, релігією. У ВІ відбивається культура і соціальне життя суспільства [1, с. 22]. У казковому дискурсі автор через характеристику своїх персонажів має інтенцію

виразити ідею свого твору. Називаючи героя, ВІ стає тематичним словом. Завдяки своїй біфункціональності ім'я сприймається в асоціативному комплексі з літературним героєм, набуває права не лише вказувати на позначуваний об'єкт, але й бути його характерологічним представником. Етнічно та антропологічно обумовлені ВІ висвітлюють яскраві характерні риси даного персонажа, створюючи різноманітну кваліфікацію головних, а частіше другорядних героїв та емоційний фон комунікативної ситуації в цілому. Дієвим є традиційний літературний прийом введення в художній твір героїв, власні імена яких несуть додаткове тематичне навантаження. Такі імена є факультативними для головних героїв, характери яких в казковому просторі загалом прозорі та зрозумілі [1, с. 287]. Об'єднуючись, вони створюють різноманітну кваліфікацію персонажа, яка включається у формування змістовної структури імені.

Комунікативний аспект казкового дискурсу представлений тріадою наратор – персонаж – читач. Характерною особливістю цього спілкування є те, що автор може звертатись до адресата через своїх героїв або безпосередньо сам. Світ оповідача у цьому зв'язку набуває особливої значущості. Він, з одного боку, розкриваючи окремі аспекти тексту, полегшує сприйняття текстового матеріалу, а з іншого, зливаючись зі світом персонажів, – ускладнює рецепцію у діалозі автора і читача. Головна комунікативна інтенція авторських інтродукцій в англійських казках – привертання уваги читача до сприймання казки, його налаштування на відповідний лад. Якщо текст казки був сприйнятий та зрозумілий, наратор справився зі своїм комунікативним призначенням [6, с. 114]. Доречно зазначити, що наратор може здійснювати вплив на читача відкрито та сугестивно.

У художній літературі апелюваність ВІ → ЗІ (загальне ім'я) представлена в так званих промовистих іменах. Ці імена, ставши власними на базі загальних, знов наближаються до загальних імен, що позначають риси, найбільш властиві персонажам. Що можемо продемонструвати схемою ЗІ → ВІ → ЗІ. Ім'я персонажа є вагомим фактором у створенні твору. Воно актуалізує авторську прагматичну скерованість тексту на читацьку співучасть. Додаткове характерологічне навантаження промовистих ВІ казкових персонажів позначено семантичною строкатістю та облігаторною спрямованістю на читача, його вікову орієнтацію та психологічні особливості. Так, наприклад, у казках англійського письменника Роджера Гаргрєвза імена головних персонажів імплікують позитивні або негативні людські риси. Пор.: *Little Miss Helpful, Little Miss Shy, Little Miss Fun, Little Miss Trouble, Little Miss Chatterbox, Little Miss Late, Little Miss Lucky, Little Miss Busy, Little Miss Quick, Little Miss Wise, Little Miss Greedy* [7, с. 10].

Конотативне значення антропоніма сприяє трансферуванню авторського ставлення до його персонажів, надання реальності ситуації, створення атмосфери невимушеності та характеризує носія імені. Екстралінгвістична конотація походить від властивостей самого об'єкта. В цьому випадку додаткове оцінне навантаження ВІ полягає у його денотативному значенні, а почуття та асоціації пов'язуються не з самим онімом, а з його носієм [8, с. 15].

В нижче наведених прикладах навмисне трансформування за допомогою афіксів чи додаткових слів іншомовного антропоніма говорить про соціальний статус та рівень освіти мовця або про зверхнє, негативне відношення автора до персонажа, якого він так називає.

Пор.: *She had rounded the corner and vanished from view before Uncle Vernon's voice floated out of the window again. "Dudders out for tea?"* [9]. – *Она уже завернула за угол и скрылась из виду, когда из окна опять поплыл голос дяди Вернона. – Значит, Дудлика пригласили в гости на чай. – Щойно вона завернула за ріг і зникла з його поля зору, як з вікна знову долинув голос дядька Вернона: – Дадік пішов до когось на чай?*

"You don't tell her to shut her face. What about "Popkin" and "Dinky Diddydums", can I use them then?" [9]. – *А ей ты не говоришь "заткни свой поганый рот"... Так как насчет "Попкин" или "Динки Дуддидум"? Мне можно тебя так называть? –*

А їй ти не радиш заткнути пельку. Ну, може, тоді “Попульчик” або “Гарніюній Дадасик”? Так можна називати?

З наведених вище прикладів бачимо, що за допомогою англійських суфіксів *-kins*, *-dum*, *-er*, авторка повідомляє про презирливе відношення Гаррі до свого кузена, характеризує останнього не з кращого боку. В українському та російському варіантах для досягнення аналогічного ефекту також використовуються стилістично марковані суфікси *-ік*, *-ічк*, *-асик*, *-ик*, *-икин*, *-дум*.

Добір прізвища й імені для свого персонажа у багатьох письменників є стилістичним засобом для глибшого розкриття змісту твору. Коли ВІ номінує героя, воно одразу ж отримує призначення не лише вказувати на позначуваний об'єкт, а й надавати йому той зміст і ті характеристики, які імплікує в нього наратор, і таким чином онім визначає якості персонажа. Прикладами таких процесів перекидання апеллятивного вектору можуть слугувати ВІ творів письменниці Дж. Роулінг про Гаррі Поттера. Так, зустрічаємо такі ВІ, як *Albus Dumbledore* та *Voldemort*. Якщо проаналізувати ці імена, то можна дійти висновку, що вони дуже влучно визначають увесь зміст позначуваних ними об'єктів. За текстом казки “Harry Potter” *Albus Dambledore* – це добрий чарівник, який викладає білу магію, і тут доречним буде зазначити, що з латини *albus* – це білий колір, тобто колір, який завжди асоціюють з добром, чистотою, мудрістю. *Voldemort* – це негативний персонаж, який править силами зла, несе за собою смерть і руйнацію, і в даній ситуації власне з самого оніма можна зрозуміти значення цієї назви, адже основа *mort* означає “смерть” [10, с. 57]. Семантика цього оніма має настільки негативне й недобре підґрунтя, що всі герої оповідання навіть мають страх перед самим ім'ям цього персонажа, використовуючи при цьому заміники, а того, хто ненароком скаже його ім'я, уривають на півслові. Пор.: англ. *You-Know-Who*, укр. *Сам-Знаєш-Хто*; англ. *He-Who-Must-Not-Be-Named*, укр. *Той-Кого-Не-Можна-Називати*; англ. *You-Know-Who's-Name*, укр. *Ім'я-Сам-Знаєш-Кого*.

Антропоніми можна класифікувати на оказіональні, що викликають лінгвістичні асоціації, та алюзивні, що викликають екстралінгвістичні асоціації. Реалізація алюзій пред'являє завищені вимоги до поінформованості, ерудиції та культури читача. Алюзії підсилюють естетичний вплив художнього твору на читача [1, с. 237]. Цей вплив заснований на інтенсивних асоціативних зв'язках, що поєднують текст із позамовною реальністю. За допомогою метафоричних ВІ текст певним чином прив'язується до людей і подій різних епох, культур, а також до інших літературних текстів. Причина цього полягає у великій різноманітності метафоричних ВІ. Вони складаються з імен історичних осіб, міфологічних персонажів, літературних героїв, посилання на історичні події.

Одним з прикладів героя з алюзивним іменем у казках “Harry Potter” можна вважати головного позитивного персонажа – директора Гогвортсу *Альбуса Дамблдора (Albus Dumbledore)*. Перша інформація, що її отримав Гаррі про *Альбуса Дамблдора*, була про те, що він переміг злого чаклуна на ім'я *Grindelwald (Гріндельвальд)*. З цього виникає дві алюзії. По-перше, *Grindelwald* схоже на ім'я монстра *Гренделя (Grendel)* в норвезькій сазі восьмого сторіччя “Беовульф і Грендель” (*Beowulf and Grendel*). З цього виникає наступне цікаве спостереження щодо зв'язку між *Гріндельвальдом* і *Дамблдором*. Друге ім'я *Дамблдора* – *Вульфрік (Wulfric)*. Можна розбити імена наступним чином: *Беовульф* на *beo* – “бджола” та *wulf* – “вовк”. *Дамблдорове* друге ім'я на *wulf* – “вовк” та *ric* – “влада, правління” [10, с. 60]. Якщо брати до уваги, що *Дамблдор* переміг *Гріндельвальда*, можна напевно вважати, що друге ім'я *Дамблдора* – це алюзія до *Беовульфа*, а ім'я *Гріндельвальда* – алюзія до *Гренделя*.

Інший релевантний приклад – *Granger Hermione (Грейнджер Герміона)*. *Germione* – королева в “The Winter Tale” Шекспіра, яка є “прикладом гідності без пихи, любові без пристрасті, ніжності без слабкості”. Такими ж самими якостями наділила Дж. К. Роулінг подругу головного героя. Цей образ цікавий ще й тому, що

прізвище *Granger* означає “фермер”, тобто героїня низького походження, але може стати королевою [10, с. 63]. В оповіданнях *Герміона* родом не з магічної сім’ї, тому деякі чарівники вважають її низького походження, але завдяки своїм здібностям стає найкращою студенткою школи – “королевою”.

Отже, доходимо висновку, що комунікативна спрямованість ВІ у казковому англomовному дискурсі проявляється у семантичній наповненості варіативності ВІ та їх структурних особливостях. Основна функція ВІ у казковому дискурсі – не лише номінувати героя, а й викликати у читача певні емоції та донести імпліковане в іменах посилення наратора до наступних поколінь. Саме через власне ім’я автор передає закодовану інформацію про персонажа, його роль та місце у казковому дискурсі соціумі. ВІ можуть розглядатися як носії предметно-логічної, естетичної, образної, емоційної та оцінної інформації.

SUMMARY

POLYASPECTS OF PROPER NAMES IN ENGLISH FAIRY TALE DISCOURSE AND THEIR COMMUNICATIVE DIRECTIVITY

Y. Nazarenko,
A. Rakitina,
Sumy State University,
2, Rimskogo-Korsakova St., Sumy, 40007, Ukraine

The article is devoted to the question of proper names, deviation and dependence of proper names choosing on society, social position and personal qualities of characters. The main attention is paid on assimilation of borrowed proper names in the chosen fairy tale discourse.

Keywords: *proper names, communicative aspects, semantics, fabulous discourse, pragmatic orientation, allusion.*

РЕЗЮМЕ

ПОЛИАСПЕКТНОСТЬ СОБСТВЕННЫХ ИМЕН В АНГЛОЯЗЫЧНОМ СКАЗОЧНОМ ДИСКУРСЕ И ИХ КОММУНИКАТИВНАЯ НАПРАВЛЕННОСТЬ

Е. В. Назаренко,
А. А. Ракитина,
Сумский государственный университет,
ул. Римского-Корсакова 2, г. Сумы, 40007, Украина

В статье рассматривается вопрос семантической девиации имен собственных и зависимость выбора имени от социума, общественного положения и личных качеств литературного персонажа. Внимание фокусируется на ассимиляции заимствованных имен собственных в условиях сказочного дискурса.

Ключевые слова: *имена собственные, коммуникативный аспект, семантика, сказочный дискурс, прагматическая направленность, аллюзия.*

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Суперанская А. В. Общая теория имени собственного / А. В. Суперанская. – М. : УРСС, 2007. – 368 с.
2. Співак С. М. Власна назва в композиційно-смысловій структурі віршованих текстів американської поезії: комунікативно-когнітивний підхід: Автореферат. – Київ, 2004. – 19 с.
3. Ярова С. А. Функціонування власних назв у художньому тексті та проблема їх перекладу // Філологічні студії. – Луцьк, 2004. – №1. – С. 230–235.
4. <http://www.merriam-webster.com/dictionary/proper%20noun>
5. http://ae-lib.org.ua/texts-c/tolkien_the_lord_of_the_rings_1_en.htm
6. Бехта І. А. Дискурс наратора в англomовній прозі. – Київ : Грамота, 2004. – 304 с.
7. Hargreaves R. Mr. Tickle's Tickle Day. – Handforth, Cheshire : Egmont World Ltd., 1999. – 11 p.
8. Нефьодова О. Д. Особливості лінгвостилістичної організації тексту британської літературної казки: автореферат дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. – Х., 2001. – 18 с.
9. http://www.ereading.co.uk/chapter.php/71079/0/Rowling_1_Harry_Potter_and_the_Philosophers_Stone.html
10. Бережна М. В. Антропонімія дитячої літератури жанру фентезі // Нова філологія : Збірник наукових праць. – Запоріжжя : ЗНУ, 2007. – № 27. – 333 с.

Надійшла до редакції 14 лютого 2014 р.